

ETV ดิวเต็มพิกัด ม.ต้น วิทยาศาสตร์

เรื่อง กรด-เบส และการเปลี่ยนแปลง

โดย อ.โกษา แพทย์รังษี

รร.วัดสุทธิวราราม

สารละลายกรด-เบส

สารที่ใช้ในบ้าน

สารที่เป็นกรด

กรดอมด

กรดอะซีติก

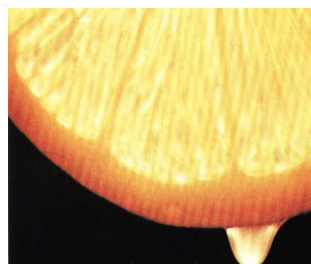
สารที่เป็นกรด	สูตรเคมี
กรดอมด	HCOOH
กรดอะซีติก	CH_3COOH
กรดเกลือ	HCl
กรดกำมะถัน	H_2SO_4
กรดดินประสิว	HNO_3

มะนาว

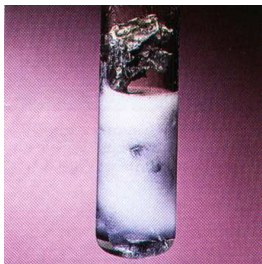

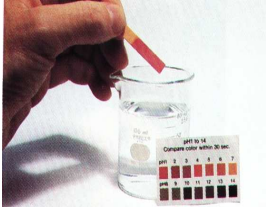

แอมโมเนียมคลอไรด์

น้ำส้ม

สมบัติของสารที่เป็นกรด

	<p>1. สารอิเล็กโทรไลต์</p>
	<p>2. รสเปรี้ยว กัดผิวหนัง</p>
	<p>3. ทำปฏิกิริยากับสารประกอบไฮโดรเจนคาร์บอเนต (MHCO₃) หรือ สารประกอบคาร์บอเนต(MCO₃)ให้แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์</p>
	<p>4. ทำปฏิกิริยากับโลหะให้ H₂</p> $\text{Zn}_{(s)} + 2\text{HCl}_{(aq)} \Rightarrow \text{ZnCl}_{2(aq)} + \text{H}_{2(g)}$
	<p>5. ทำปฏิกิริยากับเบสได้เกลือกับน้ำ</p> $\text{HCl}_{(aq)} + \text{NaOH}_{(aq)} \Rightarrow \text{NaCl}_{(aq)} + \text{H}_2\text{O}_{(l)}$
	<p>6. เปลี่ยนสีกระดาษลิตมัสจากน้ำเงินเป็นแดง</p>

สารที่เป็นเบส

สารที่เป็นเบส	สูตรเคมี
โซดาไฟ	NaOH
ด่างคัล	KOH
น้ำปูนใส	Ca(OH) _{2(aq)}
โซดาแอช	Na ₂ CO ₃

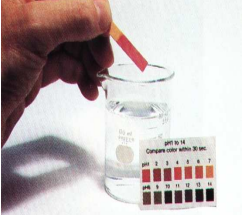
โซดาไฟ

น้ำแอมโมเนีย

สมบัติของสารที่เป็นเบส

	<p>1. สรรพคุณไอโรไลต์</p>
	<p>2. รสฝาด ถูกผิวหนังคัน</p>
	<p>3. ไม่ทำปฏิกิริยากับสารประกอบไฮโดรเจนคาร์บอเนตหรือสารประกอบคาร์บอเนตเพื่อให้ CO₂</p> $\text{NaOH} + \text{NaHCO}_3 \rightarrow \text{Na}_2\text{CO}_3 + \text{H}_2\text{O}$ $\text{Ca(OH)}_{2(aq)} + \text{NaHCO}_{3(aq)} \Rightarrow \text{CaCO}_{3(s)} + \text{NaOH}_{(aq)} + \text{H}_2\text{O}_{(l)}$

	<p>4. ไม่ทำปฏิกิริยากับโลหะเพื่อให้ก๊าซไฮโดรเจนยกเว้นอะลูมิเนียม</p> $\text{Mg}_{(s)} + \text{KOH}_{(aq)} \nrightarrow$ $2\text{Al}_{(s)} + 2\text{KOH}_{(s)} + 2\text{H}_2\text{O}_{(l)} \Rightarrow 2\text{KAlO}_2(s) + 3\text{H}_2(g)$
	<p>5. ทำปฏิกิริยากับกรดได้เกลือและน้ำ</p> $\text{NaOH}_{(aq)} + \text{HCl}_{(aq)} \Rightarrow \text{NaCl}_{(aq)} + \text{H}_2\text{O}_{(l)}$ $\text{Ba}(\text{OH})_{2(aq)} + \text{H}_2\text{SO}_{4(aq)} \Rightarrow \text{BaSO}_{4(s)} + 2\text{H}_2\text{O}_{(l)}$
	<p>6. เปลี่ยนสีกระดาษลิตมัสจากแดงเป็นน้ำเงิน</p>
	<p>7. ต้มกับเกลือแอมโมเนียได้ NH₃</p> $\text{NaOH}_{(aq)} + \text{NH}_4\text{Cl}_{(aq)} \Rightarrow \text{NaCl}_{(aq)} + \text{NH}_3(g) + \text{H}_2\text{O}_{(l)}$

อินดิเคเตอร์ (Indicator)

สารอินทรีย์ที่สามารถเปลี่ยนสีได้ในสารละลายที่มี pH ที่เหมาะสม

สีของอินดิเคเตอร์แต่ละชนิด มี 2 สี

สีที่ 1 แสดงว่า สารละลายมี pH < pH₁

สีที่ 2 แสดงว่า สารละลายมี pH > pH₂

สีผสม แสดงว่า สารละลายมี pH ระหว่าง pH₁ กับ pH₂

เมธิลออเรนจ์

เมธิลออเรนจ์ มีช่วง .pH 3.1 – 4.4 สีแดง – สีเหลือง

ลิตมัส มีช่วง .pH 4.5 – 8.3 สีแดง – สีน้ำเงิน

ฟีนอล์ฟทาลีนมีช่วง .pH 8.3 – 10.4 ไม่มีสี – สีแดง

สีที่ 1 สีแดง สารละลาย
จะต้องมี pH น้อยกว่า 4.4

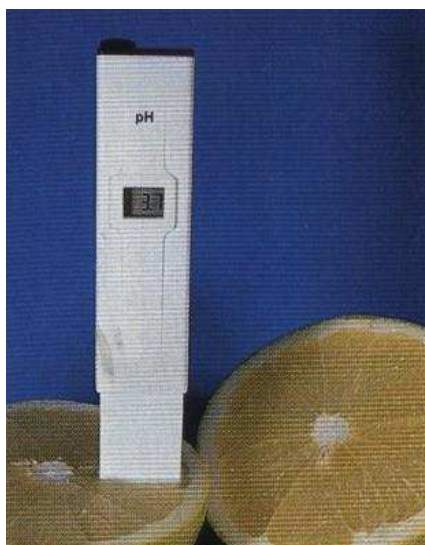
สีผสม สีส้ม สารละลาย
จะต้องมี pH 4.4 – 6.3

สีที่ 1 สีเหลือง สารละลาย
จะต้องมี pH มากกว่า 6.3

ยูนิเวอร์ซัลอินดิเคเตอร์เป็นอินดิเคเตอร์ที่ใช้ระบุ pH ที่แตกต่างกันได้ดีกว่าชนิดอื่น

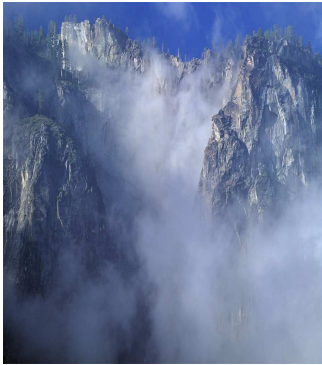
.pH meter เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ระบุ pH ของสารละลาย

สารละลายกรดจะมี pH < 7

สารละลายเบสจะมี pH > 7

น้ำ หรือ สารละลายที่เป็นกลาง pH = 7

การเปลี่ยนแปลงของสาร

การเปลี่ยนแปลงของสาร มีชื่อภาษาอังกฤษว่า change of matter เป็นช่วงระหว่างสารอยู่ในภาวะเริ่มต้นกับภาวะสุดท้ายของสาร

สารในภาวะเริ่มต้นกับภาวะสุดท้าย จะมีสมบัติบางประการหรือทั้งหมดที่แตกต่างกัน เช่น สถานะ(ของแข็ง ของเหลว ก๊าซ) เนื้อสาร(กลมกลืน ไม่กลมกลืน) ฯลฯ

การเปลี่ยนแปลงของสาร

การเปลี่ยนสถานะ

การละลายของสาร

ปฏิกิริยาเคมี

การเปลี่ยนสถานะของสาร

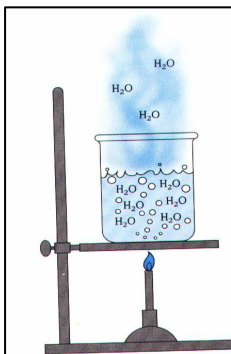
สารต่างๆ ในโลกนี้สามารถเกิดการเปลี่ยนจากสถานะหนึ่งไปสู่อีกสถานะหนึ่งได้ ด้วยการเพิ่มหรือลดอุณหภูมิแก่สาร

การหลอมเหลว

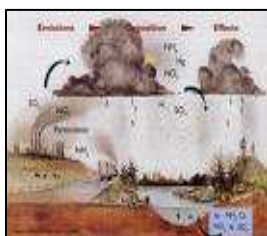
การเปลี่ยนสถานะจากของแข็งไปเป็นของเหลวซึ่งต้องใช้ความร้อนหรือพลังงานเข้าช่วย

การระเหย

การเปลี่ยนจากของเหลวกลายเป็นแก๊สซึ่งต้องใช้ความร้อนหรือพลังงานเข้าช่วย

การควบแน่น

การเปลี่ยนจากก๊าซกลายเป็นของเหลวซึ่งต้องมีการปลดปล่อยพลังงานออกมาหรือเอาความร้อนออกจึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ดี

การระเหิด

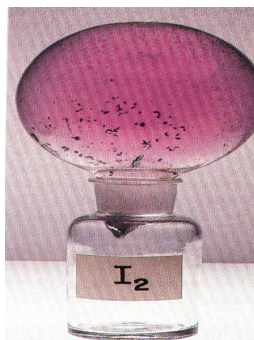
การเปลี่ยนจากของแข็งกลายเป็นแก๊สซึ่งต้องมีการดูดพลังงานหรือความร้อนเข้าไปจึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ดี

การเยือกแข็ง

การเปลี่ยนจากของเหลวกลายเป็นของแข็ง ซึ่งต้องมีการปลดปล่อยพลังงานออกมาหรือเอา ความร้อนออก จึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ดี

การแข็งตัว

การเปลี่ยนจากก๊าซกลายเป็นของแข็งซึ่งต้องมีการปลดปล่อยพลังงานออกมาหรือเอาความร้อนออกจึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ดี

การละลายของสาร

เกิดจากการผสมกันระหว่างสารตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปแล้วผสมกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวและไม่เกิดปฏิกิริยาเคมีระหว่างสารที่ผสมและอัตราส่วนในสารผสมไม่จำกัด สารที่ได้จากการผสมนี้เรียกว่า **สารละลาย (Solution Soln)**

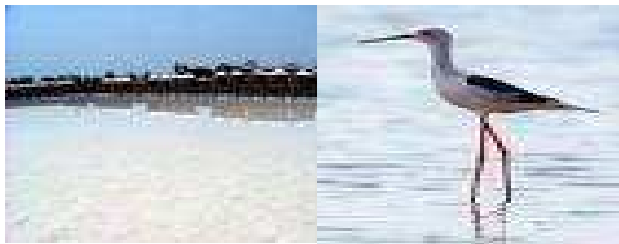
น้ำตาลละลายในน้ำ

ไอน้ำกระจายสู่อากาศ

กระบวนการการละลายของสาร

1. การแยกอนุภาคของตัวถูกละลาย
2. อนุภาคแทรกเข้าอยู่กับตัวทำละลาย

สภาพการละลายของสารได้

ปริมาณของตัวถูกละลายที่สามารถละลายในตัวทำละลายจำนวนหนึ่งที่กำหนด

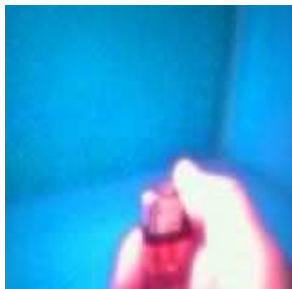
สภาพการละลายของเกลือ-แกงที่ $60^{\circ}\text{C} = 37.3 \text{ g}$ ในน้ำ 100 g

การตกผลึกของสาร

เกิดจากสารที่ละลายได้มากกว่าสภาพการละลายของสาร ทำให้ปริมาณส่วนเกินของสารตกผลึกแยกออกมา

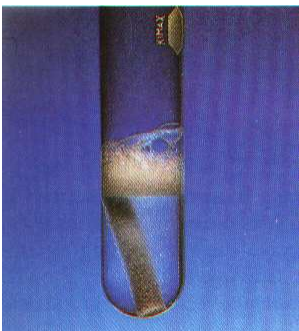
ปฏิกิริยาเคมี

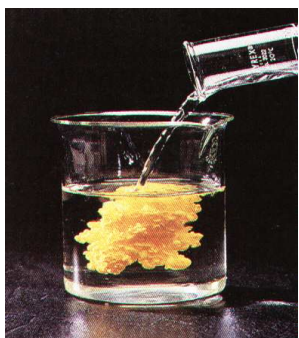
ปฏิกิริยาเคมีมีชื่อภาษาอังกฤษว่า Chemical reaction เกิดจากสารหนึ่งหรือสองสารขึ้นไปมาผสมกัน แล้วก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสมบัติของสาร แต่ละสารไปจากเดิมโดยสิ้นเชิง

การเผาไหม้ของแมกนีเซียมในอากาศ

เติมสารละลายกรดเกลือลงในปฏิกเกอร์ที่มีหินปูน

ผสมสารละลายตะกั่ว(II)ไนเตรทกับสารละลายไซเดียมไอโอไดด์

ไส้ทองแดงลงในสารละลายกรดไนตริก

การเขียนสมการเคมีจากการเปลี่ยนแปลง

1. สารใดเป็นสารตั้งต้น, สารผลิตภัณฑ์
2. สูตรเคมีของสารแต่ละสารและสภาวะของสาร
3. เครื่องหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสารในปฏิกิริยา
4. นำสูตรเคมีแต่ละสารมาเขียนตามรูปแบบ

รูปแบบสมการเคมี

$H_2(g) + O_2(g)$	$H_2O(l)$
$Mg(s) + HCl(aq)$	$MgCl_2(aq) + H_2(g)$
$KClO_3(s)$	$KCl(s) + O_2(g)$

สูตรเคมีของสารในปฏิกิริยา

PCl_3 = P 1 อะตอม, Cl 3 อะตอม

KNO_3 = K, N, O = 1, 1, 3 อะตอม

NH_4Cl = N, H, Cl 1, 4, 1 อะตอม

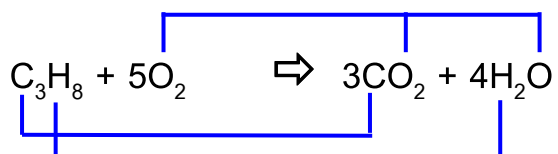
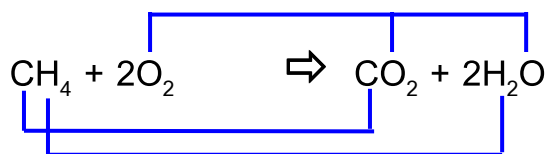
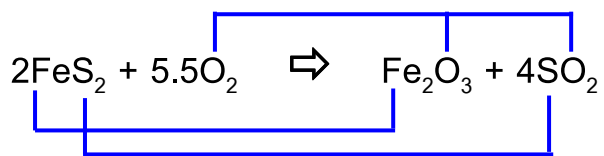
การดุลสมการเคมี

ทำให้จำนวนอะตอมแต่ละธาตุเท่ากันทั้งในสารตั้งต้นและสารผลิตภัณฑ์

ธาตุคู่ธาตุ หมู่ธาตุคู่หมู่ธาตุ

มากกว่าไม่เพิ่ม น้อยกว่า เพิ่มให้เท่า

สัมประสิทธิ์หน้าสารเป็นเลขจำนวนเต็ม

แบบทดสอบ

สารละลายกรด-เบสและการเปลี่ยนแปลง

1. สารในข้อใดที่เปลี่ยนกระดาษลิตมัสจากน้ำเงินเป็นแดงได้

1. น้ำปูนใส	2. น้ำยาล้างจาน
3. น้ำมะนาว	4. โซดาไฟ

2. สารที่ใช้ในบ้านข้อใดที่มีฤทธิ์เป็นกรด

1. น้ำมันพืช	2. น้ำส้มสายชู
3. แชมพู	4. สบู่

3. สารที่ใช้ในบ้านข้อใดที่หกลงบนพื้นหินขัดแล้ว จะเกิดฟองฟู

1. น้ำอัดลม	2. น้ำยาเช็ดกระจก
3. น้ำสบู่	4. น้ำมันพืช

4. สารในข้อใดที่กระเด็นโดนผิวหนังรู้สึกคันทำให้ต้องล้างน้ำทันที

1. น้ำยาเช็ดกระจก	2. น้ำยาล้างห้องน้ำ
3. น้ำสบู่	4. ผงซักฟอก

5. โลหะในข้อใดที่เติมลงในสารละลายโซดาไฟแล้วได้แก๊สไฮโดรเจน

1. เหล็ก	2. ทองคำ
3. เงิน	4. อะลูมิเนียม

6. สารที่ใช้ในบ้านข้อใดเมื่อเติมลงในสารละลายโซดาซักผ้าเกิดตะกอนขาว

1. น้ำยาล้างห้องน้ำ	2. น้ำปูนใส
3. น้ำยาล้างจาน	4. น้ำยาเช็ดกระจก

7. สารที่ใช้ในบ้านข้อใดสำหรับใช้ทำความสะอาดร่างกาย

1. สบู่	2. น้ำยาล้างจาน
3. น้ำยาล้างห้องน้ำ	4. น้ำยาเช็ดกระจก

8. สารที่ใช้ในบ้านข้อใดสำหรับใช้ทำความสะอาดเฉพาะเส้นผม

1. สบู่	2. แชมพู
3. น้ำยาล้างห้องน้ำ	4. ยาสีฟัน

9. สิ่งที่ใช้ระบุความเป็นกรด-เบสของสารที่ไม่ใช่สารเคมี

1. อินดิเคเตอร์	2. พีเอชมิเตอร์
3. โวลต์มิเตอร์	4. แอมมิเตอร์

10. สารละลายในร่างกายนมนุษย์ที่มีค่า pH น้อยที่สุด

1. น้ำย่อยในกระเพาะอาหาร	2. น้ำปัสสาวะ
3. น้ำลาย	4. น้ำดี

11. นิยมใส่สารในข้อใดเพื่อมิให้อาหารมีรสจัดเกินไป

1. เกลือแกง	2. ผงชูรส
3. ดินประสิว	4. บอแรกซ์

12. อินดิเคเตอร์ในข้อใดที่ใช้ระบุ pH ได้ละเอียดกว่าอินดิเคเตอร์อื่น

1. ลิทมัส	2. เมธิล ออเรนจ์
3. ฟีนอล์ฟทาลีน	4. ยูนิเวอร์แซลอินดิเคเตอร์

13. สารละลายชนิดหนึ่งมี pH เท่ากับ 5 เมื่อหยดลิตมัสลงในสารละลาย สารละลายน่าจะมีสีอะไรกำหนดให้ลิตมัสมี pH = 4.5 – 8.3 สีที่เปลี่ยน แดง - น้ำเงิน

1. สีแดง	2. สีน้ำเงิน
3. สีม่วง	4. สีเขียว

14. ยาลดกรดในกระเพาะอาหารที่มีสารในข้อใดทำให้เกิดการระบาย

ก. แมกนีเซียมไฮดรอกไซด์	ข. แมกนีเซียมคาร์บอเนต
ค. โซเดียมไฮโดรเจนคาร์บอเนต	ง. แคลเซียมคาร์บอเนต
1. ก, ข	2. ข, ค
3. ค, ง	4. ง, ก

15. “ลูกเห็บตกอย่างหนักในภาคอีสาน” ข้อใดระบุการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ถูกต้อง

1. การระเหย	2. การระเหิด
3. การแข็งตัว	4. การเยือกแข็ง

16. “นำลูกเหม็นมาวางไว้กันแมลงสาบ พบว่า 1 อาทิตย์ลูกเหม็นหดตัวเหลือเพียง 1 ใน 3” ข้อใดเป็นการเปลี่ยนแปลงนี้

1. การระเหย	2. การระเหิด
3. การแข็งตัว	4. การเยือกแข็ง

17. “น้ำเหนือเขื่อนแห่งไม่พอใช้ในการผลิตกระแสไฟฟ้า” เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรขึ้นกับน้ำเหนือเขื่อนนี้

1. การระเหย	2. การระเหิด
3. การแข็งตัว	4. การเยือกแข็ง

18. การทำนาเกลือต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงในข้อใดที่ทำให้เกลือตกผลึก

1. การระเหย	2. การระเหิด
3. การแข็งตัว	4. การเยือกแข็ง

19. ข้อใดที่สารทั้งสองผสมกันแล้วไม่เกิดการละลาย

1. น้ำกับน้ำตาลทราย	2. น้ำกับเกลือแกง
3. น้ำกับแอลกอฮอล์	4. น้ำส้มสายชูกับน้ำมันถั่วเหลือง

20. ข้อใดเป็นการละลายแบบดูดความร้อน

1. น้ำผสมกับแอลกอฮอล์	2. น้ำผสมกับเกลือแกง
3. น้ำผสมกับโซดาไฟ	4. น้ำผสมกับดินประสิว

21. สารในข้อใดที่ละลายได้ลดลงเมื่ออุณหภูมิเพิ่มขึ้น

1. โซเดียมคลอไรด์	2. โซเดียมไนเตรท
3. โพแทสเซียมไนเตรท	4. ลิเทียมคาร์บอเนต

22. “ทองแดงเขารวมกับกำมะถันได้ทองแดงซัลไฟด์สีดำ” สิ่งนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงในข้อใด

1. การระเหย	2. การละลายของสาร
3. ปฏิกิริยาเคมี	4. การแข็งตัว

23. ข้อใดเป็นสารตั้งต้นของปฏิกิริยาระหว่างแมกนีเซียมกับกรดเกลือ

1. แมกนีเซียมคลอไรด์กับแก๊สไฮโดรเจน	2. แมกนีเซียมกับกรดเกลือ
3. แมกนีเซียมกับแก๊สไฮโดรเจน	4. กรดเกลือกับแก๊สไฮโดรเจน

24. การเปลี่ยนแปลงในข้อใดเป็นปฏิกิริยาเคมี

- นำ KNO_3 มาละลายน้ำแล้วอุณหภูมิลดลง
- นำกรดกำมะถันมาละลายน้ำแล้วอุณหภูมิเพิ่มขึ้น
- ใส่ผงอะลูมิเนียมลงในสารละลายต่างคลีได้แก๊สไฮโดรเจน
- น้ำแข็งแห้งวางไว้เกิดควันขาว

25. $\text{aC}_4\text{H}_{10} + \text{bO}_2 \Rightarrow \text{cCO}_2 + \text{dH}_2\text{O}$ a,b,c,d มีค่าเท่ากับข้อใด

1. 1, 5, 3, 4	2. 2, 13, 8, 10
3. 3, 20, 16, 20	4. 4, 15, 13, 16